

судочинства України та інших законодавчих актів» № 6232 від 23.03.2017 [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61415.

2. Лазько О.М. Перспективи розвитку електронних (технічних) засобів доказування в цивільному процесі України / О.М. Лазько // Європейські перспективи, 2015. – № 1. – С. 125-129.

3. Стеблевський А. Електронні докази – новела до трьох процесуальних кодексів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://chp.com.ua/all-news/item/49977-elektronni-dokazi-novela-do-trokh-protsesualnikh-kodeksiv>

Полюк Юлія Іванівна

*асистент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРАВО НА ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ: ЗЛОВЖИВАННЯ ТА ПРОТИДІЯ

На сучасному етапі розвитку суспільства значна увага приділяється розбудові та зміцненні судової влади шляхом запровадження та вдосконалення судових процедур з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави. Однак ефективність судового захисту залежить як від суду з одного боку так і від учасників судового процесу з іншого і полягає, перш за все, у добросовісному здійсненні ними своїх процесуальних прав і виконання процесуальних обов'язків.

За останній час у цивільному процесі України доволі поширеним стає таке негативне явище, як недобросовісне використання учасниками судового процесу процесуальних прав наданих законом. Таким чином, питання щодо зловживання процесуальними правами набуває неабиякої актуальності та стає предметом жвавих дискусій в юридичній літературі.

Враховуючи той факт, що чинний Цивільний процесуальний кодекс України (далі – ЦПК України) надає широку можливість звернення до суду кожній особі (ч. 1 ст. 4 ЦПК України), наголошуючи разом з тим на недійсності відмови від права на звернення до суду за захистом (ч. 3 ст. 4 ЦПК України), непоодинокими є випадки його зловживання суб'єктом звернення.

Зокрема, Н. Ю. Голубєва виділяє зловживання правом на пред'явлення позову (подача завідомо безпідставного позову) в якості одного з видів зловживань процесуальними правами в цивільному процесі [1, с. 3]. Разом з тим, В. С. Петренко під зловживанням права на звернення до суду (права на пред'явлення позову) вбачає подання безпідставного позову та направлення в суди позивачем безліч надуманих позовів [2, с. 19].

У судовій практиці найпоширенішим зловживанням права на звернення до суду є подання тотожних позовних заяв з мінімальним перебігом в часі з метою розподілу їх автоматизованою системою документообігу різному складу суду, з умисно створеними умови для залишення позовної заяви без руху (не сплата судового збору). За таких обставин позивач з усіх можливих варіантів обирає склад суду для розгляду справи, усуває недоліки в оформленні позовної заяви по справі, що розподілена бажаному складу суду. В інших справах по тотожному позову після спливу строку для усунення недоліків постановляється ухвала про повернення позовної заяви.

З набуттям чинності Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» [3] неприпустимість зловживання процесуальними правами зводиться в якості однієї з основних засад (принципів) цивільного судочинства. Визначення видів зловживань процесуальними правами та заходи відповідальності за них на законодавчому рівні стає новацією судової реформи.

Так, ч. 1 ст. 44 ЦПК України містить пряму вказівку на заборону зловживання процесуальними правами. Відповідно до п. 2 ч. 2 ст. 44 ЦПК України подання декількох позовів до одного й того самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з тих самих підстав, або подання декількох позовів з аналогічним предметом і з аналогічних підстав, або вчинення інших дій, метою яких є маніпуляція автоматизованим розподілом справ між суддями суди вправі кваліфікувати в якості зловживання процесуального права на звернення до суду [4].

Як приклад можна навести ухвалу Суворовського районного суду міста Одеси у справі № 523/2172/18 від 16.02.2018 року, якою позовну заяву ОСОБИ_1 до Суворовської районної адміністрації Одеської міської ради про визнання права користування та зобов'язання укласти договір найму було повернуто позивачу [5].

За даними програми електронного документообігу суду, судом було встановлено, що позивачем подано декілька аналогічних позовних заяв, а саме, окрім зазначеного позову в провадженні суду перебувають аналогічні позовні заяви під №523/2022/18, 523/2032/18. Такі дії позивача відповідно до ч. 1 п. 2, ч. 2 ст. 44 ЦПК України суд визнав зловживанням процесуальними правами, метою яких є маніпуляція автоматизованим розподілом справ між суддями та на підставі ст. ст.44, 185 ЦПК України позовну заяву було повернуто позивачу.

З метою протидії зловживання процесуальними правами вважається доцільним, окрім повернення позовної заяви, застосовувати до такого учасника справи заходи процесуального примусу у вигляді стягнення в дохід державного бюджету штрафу (п. 2 ч.1 ст. 148 ЦПК України). Зазначена пропозиція здається виправданою оскільки відповідно до п. 10 ч. 3 ст. 175 ЦПК України обов'язком позивача є надання підтвердження про те, що ним не подано іншого позову (позовів) до цього ж відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з тих самих підстав і має міститися у позовній заяві, а учасники справи мають виконувати процесуальні обов'язки, визначені законом або судом (п. 7 ч. 2 ст. 43 ЦПК України). У випадку невиконання учасником справи його обов'язків суд па підставі ч. 3 ст. 43 ЦПК України застосовує до такого учасника справи заходи процесуального примусу, передбачені цим Кодексом.

Ще одним проявом зловживання процесуального права на звернення до суду відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 44 ЦПК України є подання завідомо безпідставного позову, позову за відсутності предмета спору або у спорі, який має очевидно штучний характер [4].

На сучасному етапі як приклад застосування цього положення закону в судовій практиці можна розглянути ухвалу Київського районного суд м. Харкова у справі у справі № 640/16356/17 від 08.02.2018 р [6]. Так, позивач, ОСОБА_1,

звернувся до суду з позовом до відповідача, ПАТ «ОСОБА_2 Аваль», про визнання недійсним договору кредиту № 010-2/07/1-674-07 від 05.06.2007р. та застосування наслідків недійсності правочину.

В межах судового засідання відповідач подав заяву про залишення позову без розгляду, вважаючи подання даного позову позивачем зловживанням процесуальними правами. Зазначену позицію відповідач обгрунтовує тим, що позивач в п'яте звертається до суду із позовом про визнання кредитного договору № 010-2/07/1-674-07 недійсним за різних штучних підстав, більш того, такі позови мають очевидно штучний характер. Єдиною метою позивача є затягування розгляду справи про стягнення заборгованості за договором кредиту № 010-2/07/1-674-07 від 05.06.2007р. у Московському районному суді м. Харкова, де справа є зупиненою до вирішення справи про визнання кредитного договору № 010-2/07/1-674-07 недійсним.

Відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 44 ЦПК України залежно від конкретних обставин суд може визнати зловживання процесуальними правами дії, що суперечать завданню цивільного судочинства, зокрема, подання завідомо безпідставного позову, позову за відсутності предмета спору або у спорі, який має очевидно штучний характер. Однак, суд не визнав ті обставини, що позивач раніше звертався у суд із позовом про оскарження договору кредиту з інших підстав як підтвердження зловживання ним своїми правами і зазначив, що звернення особи до суду із позовом є його право надане ст. ст. 55, 124 Конституцією України.

На підставі викладеного та керуючись ст. ст. 44, 260 ЦПК України в задоволенні клопотання ПАТ «ОСОБА_2 Аваль» про залишення позову без розгляду було відмовлено.

На теперішній час визначення подання завідомо безпідставного позову, позову за відсутності предмета спору або у спорі, який має очевидно штучний характер як зловживання процесуальним правом потребує глибокого та досконалого вивчення з метою встановлення ефективного способу протидії такому зловживанню.

Література:

1. Голубева Н. Ю. Пути противодействия злоупотреблению гражданскими процессуальными правами: постановка проблемы / Н. Ю. Голубева // Зловживання цивільними процесуальними правами: шляхи протидії : матер. круглого столу (м. Одеса, 27 лист. 2015 р.) / уклад.: І. В. Андронов, Н. В. Волкова, Р. Ф. Гонгало ; НУ ОЮА, Каф. цив. проц. – Одеса : Фенікс, 2015. – С. 3-10.
2. Петренко В. С. Механізми запобігання та протидії зловживанню процесуальними правами у цивільному судочинстві / В. С. Петренко // Зловживання цивільними процесуальними правами: шляхи протидії : матер. круглого столу (м. Одеса, 27 лист. 2015 р.) / уклад.: І. В. Андронов, Н. В. Волкова, Р. Ф. Гонгало ; НУ ОЮА, Каф. цив. проц. – Одеса : Фенікс, 2015. – С. 15-20.
3. Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2147-19>
4. Цивільний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
5. Ухвала Суворовського районного суду міста Одеси від 16 лютого 2018 р. Справа № 523/2172/18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72310545>
6. Ухвала Київський районний суд м. Харкова від 08 лютого 2018 р. Справа № 640/16356/17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72119806>

Прущак Валерія Євгенівна

аспірантка кафедри цивільного процесу

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: д.ю.н., професор Голубева Н.Ю.

ХАРАКТЕРИСТИКА СПЕЦІАЛЬНИХ ПРИНЦИПІВ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ

Демократичне суспільство сьогодення чітко встановлює перевагу ідей гуманізму, моральності, справедливості, що спонукає нашу державу до пошуку якісно нових та ефективних підходів до вирішення спорів. Таким чином, стрімке та своєчасне запровадження в Україні альтернативних судочинству способів вирішення спорів, не викликає сумнівів. На ретельному вивченні науковцями даної проблеми базується практичне втілення на законодавчому рівні різних видів альтернативного вирішення спорів, у тому числі одним із видів якого є вирішення спору за участю судді. Проте, відправною точкою будь-якого правового інституту, яка забезпечує основу його реалізації, є принципи. Для визначення принципів альтернативних способів вирішення спорів варто